

Stockholm den 27 maj 2024

Till Justitiedepartementet  
Diarienummer Ju2024/00120  
*Endast via e-post*

## **Remissvar avseende Inskränkningarna i upphovsrätten (SOU 2024:4)**

*Bildupphovsrätt i Sverige ek. för. ("**Bildupphovsrätt**") är en förening som har som mål att främja bildskapares ekonomiska och upphovsrättsliga intressen. Bildupphovsrätt representerar cirka 10 000 direktanslutna upphovspersoner i Sverige samt organisationerna Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Fotografers Förbund, Svenska Tecknare, Journalistförbundet, Svenska konstnärsförbundet och BLF Fotograferna. Dessutom företräder Bildupphovsrätt cirka 200 000 utländska bildskapare genom de systerorganisationer Bildupphovsrätt samarbetar med. Bildupphovsrätt följer utvecklingen inom svensk och internationell upphovsrättslagstiftning.*

Bildupphovsrätt lämnar härmed sitt remissvar avseende rubricerat betänkande.

---

BILDUPPHOVSRÄTT I SVERIGE

Fredrik Lomäng, VD

# Inskränkningarna i upphovsrätten (SOU 2024:4)

## Inledning

Upphovsrätten utgör en mänsklig rättighet<sup>1</sup> skyddad av svensk grundlag. Tack vare upphovsrätten kan upphovspersonerna godkänna eller motsätta sig att deras verk används.

När verk skapas genereras ett värde som tillhör upphovspersonerna. Upphovsrätten ger en rätt för upphovspersonerna att ta och få betalt när deras verk används. Genom inskränkningar sker en överföring av värdet av verket till andra, eftersom de får fritt utnyttja det som skapats. I andra sammanhang är det mycket sällsynt att det är möjligt att utnyttja något som tillhör någon annan utan att erlagga någon form av ersättning för användningen.

För varje införd inskränkning i upphovsrätten minskas alltså omfånget av upphovspersonernas rätt till sina verk. Många eller extensiva inskränkningar urholkar upphovsrätten.

Det kan dock vara motiverat att för vissa begränsade syften införa inskränkningar. Vid införandet av inskränkningar ska upphovspersonernas ensamrätt vägas mot ett allmänintresse att kunna återge verk utan att först behöva fråga upphovspersonen om lov. Om allmänintresset anses väga tyngre ska det dessutom ske en noga avvägning genom den så kallade trestegsregeln innan inskränkningen införs. Inskränkningar bör aldrig införas för att tillgodose ett ekonomiskt intresse hos användaren. Det är rimligt att upphovspersonerna kan tillgodogöra sig nyttjanden av deras verk som är av ekonomisk betydelse. De nyttjanden av upphovsrättsligt skyddade verk som sker systematiskt och/eller yrkesmässigt bör därför alltid medföra att upphovspersonerna ersätts för nyttjandet som kommer annan till godo.

Bildupphovsrätt vill framhålla att en användning som visserligen är tillåten genom en inskränkning inte måste vara gratis. Ersättningsordningar skulle kunna diskuteras och införas i större utsträckning i förhållande till nuvarande och föreslagna inskränkningar eftersom det primära syftet med en inskränkning är att ge allmänheten möjlighet till själva användningen.

---

<sup>1</sup> Art 27 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Bildupphovsrätts utgångspunkt är således att lagstiftaren ska vara restriktiv vid införandet av inskränkningar. Det gäller särskilt på områden där det idag redan finns, alternativt är möjligt att inrätta, licenslösningar med avtalslicensverkan. Bildupphovsrätt förordar i dessa fall en ordning där möjlighet till nyttjanden i stället sker genom licensiering. Ett sådant system tillgodoser användarnas behov i bättre utsträckning än lagstiftade inskränkningar, eftersom licenserna utformas utifrån marknadens förutsättningar vid varje licensieringstillfälle.

Med utgångspunkt i ovanstående och Bildupphovsrätts verksamhetsområde har Bildupphovsrätt följande kommentarer på betänkandet.

### **Sammanfattning av Bildupphovsrätts synpunkter**

#### **Bildupphovsrätt**

- tillstyrker förtydligandet avseende namn- och källangivelse i 2 kap. mot bakgrund av det nationella handlingsutrymmet vid införandet av Infosoc-direktivet;
- tillstyrker den föreslagna ändringen avseende namn- och källangivelse i 3 §, vilken är en rimlig och nödvändig förändring för att komma till rätta med den nuvarande situation där upphovspersonernas namn ofta inte anges;
- tillstyrker ett införande av trestegsregeln;
- tillstyrker ett förtydligande och en begränsning av panoramainskränkningen men delar inte vissa av utredningens bedömningar avseende begränsningen av inskränkningen;
- har förståelse för behovet av en inskränkning för nyhetsrapportering och tillstyrker därför införandet av en gemensam bestämmelse avseende all nyhetsrapportering men anser att frågorna kring offentliggörande av verk och tidsaspekten avseende inskränkningens tillämplighet behöver klargöras ytterligare;
- har förståelse för behovet av en inskränkning avseende karikatyr och parodi och tillstyrker därför en inskränkning för dessa två nyttjanden men avstyrker ett införande av en inskränkning för pastischer;
- avstyrker utredningens förslag att införa en inskränkning för forskning i dess nuvarande föreslagna utformning;
- avstyrker att bestämmelsen i 16 § vidgas till att omfatta bibliotek och museer; samt
- anser att inskränkningen avseende text- och datautvinning i 15 a § behöver utredas och förtydligas givet teknikutvecklingen.

## Närmare om förslagen

### Reglerna om namn- och källangivelse (avsnitt 5.2)

Mot bakgrund av att den svenska lagstiftaren i hög grad är bunden av hur inskränkningarna och rekvisiten för dessa är utformade i Infosoc-direktivet tillstyrker Bildupphovsrätt utredningens förslag att kravet på namn- och källangivelse anges i anslutning till de inskränkningar för vilka sådan angivelse är ett rekvisit i Infosoc-direktivet. Bildupphovsrätt anser att tydlighet i det här avseendet gagnar både upphovspersoner och användare.

Bildupphovsrätt ifrågasätter dock formuleringen på sidan 117 där utredningen anger att kravet på källangivelse måste bedömas i förhållande till varje inskränkningsbestämmelse och därtill att det måste undersökas om det är rimligt och möjligt att ställa ett sådant krav som förutsättning för att användningen ska vara tillåten. Ett sådant uttalande leder till ottydligheter och kan i värsta fall tolkas som att kravet på namn- och källangivelse kan frångås i större utsträckning än vad som avses. Kravet på namn- och källangivelse är en otvetydig förutsättning för att inskränkningen ska kunna åberopas. Såsom förslaget nu är utformat ges det ändå tolkningsutrymme eftersom kravet kan frångås om det är praktiskt eller tekniskt omöjligt att ange källa inklusive upphovspersonens namn. Att öppna upp för ytterligare tolkning riskerar att leda till en olycklig uppluckring av kravet, vilket i sin tur kan leda till att kravet i praktiken faller bort för viss användning. Under alla förhållanden torde samtliga användare i vart fall kunna ange varifrån man har erhållit verket.

Bildupphovsrätt tillstyrker även utredningens förslag om ändring av den ideella namnangivelserätten i 3 §. Som konstateras i utredningen är nuvarande situation med bristfällig efterlevnad av regelverket inte tillfredställande. Synen på vad som utgör god sed skiljer sig åt mellan användare och upphovspersoner och det råder i regel en låg grad av medvetenhet kring kravet hos allmänheten. God sed uppfattas av användarna som något frivilligt, vilket inte är fallet. Bildupphovsrätt delar vidare utredningens bedömning att det är centralt för upphovspersonerna att deras namn anges vid användning, inte minst för möjligheten att marknadsföra sig som bildskapare och för att kunna begära ersättning för användningen. Bildupphovsrätt välkomnar därför att kravet på namnangivelse förtydligas. Bildupphovsrätt vill dock framhålla att det är angeläget att det tydliggörs att möjligheter till avsteg från den föreslagna bestämmelsen i de situationer då namnangivelse är "oförenligt med god sed" är synnerligen begränsade. Det finns annars en risk för att bestämmelsen inte får avsedd effekt.

### Trestegsregeln (avsnitt 6.2)

Bildupphovsrätt tillstyrker utredningens förslag om att 11 § ändras genom införande av en bestämmelse motsvarande den så kallade trestegsregeln. Som utredningen påpekar kan det visserligen ifrågasättas om trestegsregeln på det sätt den uttrycks i Infosoc-direktivet endast är en anvisning till lagstiftaren. Samtidigt kan det konstateras att den använts som tolkningsregel av Högsta domstolen i NJA 2016 s. 212. Bildupphovsrätt anser därför att det av tydlighetsskäl finns anledning att införa bestämmelsen i lagen. Bildupphovsrätt delar vidare utredningens syn på att bestämmelsen ska användas i situationer då det är svårt att bedöma om en viss användning faller in under en inskränkingsbestämmelse eller inte, till exempel då det rör sig om en ny typ av användning. Bildupphovsrätt delar också utredningens syn på vilka omständigheter som har relevans vid en bedömning enligt trestegsregeln, bland annat hur nära användningen ligger upphovspersonens egen användning av verket och om det rör sig om en användning som sker på en redan fungerande licensmarknad.

### Panorama (avsnitt 7.2)

Inledningsvis kan det konstateras att såsom namnet på inskränkningen antyder så ska inskränkningen tillgodose ett behov av att kunna återge en vidsträckt utsikt, till exempel en vy över en stad. Vid en sådan användning kan det vara rimligt att användare får återge hela stadsbilden, inklusive statyn som står på torget.

Det nuvarande förslaget tillgodoser just detta behov. Det innefattar samtliga upphovsrättsliga förfoganden, vilket är en utökning jämfört med nu gällande ordning där endast avbildning i planet omfattas. Utredaren föreslår även vissa begränsningar i inskränkningens omfattning. Begränsningen tar endast sikte på situationer när verket utgör ett centralt motiv, det vill säga, då det är inte längre är fråga om en *panoramasituation*. Om verket utgör ett centralt motiv får återgivningen inte användas i förvärvssyfte.

Bildupphovsrätt tillstyrker utredningens förslag om att omfattningen av inskränkningen tydliggörs. Bildupphovsrätt välkomnar även förslaget avseende en begränsning som avser användning i kommersiella sammanhang. Bildupphovsrätt delar dock inte utredningens bedömning kring hur denna begränsning bör utformas.

Att införa en begränsning av inskränkningen som är beroende av syftet med användningen ter sig smalare än att knyta det till den verksamhet som avser använda verket. En begränsning som tar sikte på syftet med användningen kommer i praktiken sannolikt att ge

upphov till tillämpningssvårigheter i större utsträckning än om begränsningen knyts till den som använder verket. Utredningens förslag ger en helt kommersiell verksamhet rätt att återge verk trots att verket är huvudmotiv, förutsatt att själva återgivandet inte sker i förvärvssyfte. Det kan ifrågasättas om det överhuvudtaget är möjligt för en förvärvsverksamhet att göra något utan förvärvssyfte givet att allt en förvärvsverksamhet företar sig bygger ett värde kring verksamheten, vilket till viss del åskådliggör tillämpningssvårigheterna. Omfattas en kommersiell verksamhets användning av ett verk i en välgörenhetskampanj av inskränkningen, trots att välgörenhetskampanjen bygger ett värde hos företaget genom att stärka dess varumärke (och synliggöra verksamheten som sådan)? En förvärvsverksamhets varumärke utgör en stor del av värdet av verksamheten. Att upphovspersonerna ska bidra till att bygga ett sådant värde utan att få betalt kan inte anses vara kompatibelt med trestegsregeln.

Samma fråga uppkommer avseende en förvärvsverksamhets interna användning. Att använda verk i intern kommunikation skapar även det ett stort värde hos en verksamhet. Det faktum att företag spenderar stora summor på framtagande av internt kommunikationsmaterial, samtidigt som upphovspersonerna inte ska få ersättning för användning av deras verk i sådant kommunikationsmaterial är inte rimligt. Idag finns det dessutom möjlighet att ingå avtal om sådan användning med Bonus Copyright Access.

Bildupphovsrätt har förståelse för en panoramainskränkning som är motiverad utifrån resonemanget om en tillgång till det offentliga rummet. Bildupphovsrätt har dock svårt att se att rätten att få återge verk *som ett centralt motiv* av kommersiella aktörer i andra syften än förvärvssyften skulle väga tyngre än upphovspersonernas rättigheter. När en upphovsperson gestaltar till exempel en staty för en kommun ska upphovspersonen inte behöva räkna med att statyn kan användas av kommersiella aktörer i deras verksamheter. Bildupphovsrätt anser inte att det föreligger någon särskild anledning till att konstnärer bakom verk som står på eller vid en offentlig plats skulle särbehandlas i en sådan situation. Bildupphovsrätt anser vidare att det bör framgå direkt av lagtexten att alla former av marknadsföring faller utanför inskränkningen, eftersom upphovspersonerna alltid ska ha möjlighet att licensiera användning av sina verk i marknadsföring oavsett aktör.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår Bildupphovsrätt att *förvärvssyfte* byts ut mot *förvärvsverksamhet* i lagtexten samt att det tydliggörs att all användning i marknadsföring inte omfattas av inskränkningen. På så sätt begränsas urholkningen av upphovspersonernas rättigheter samtidigt som allmänhetens rätt till det offentliga rummet inte begränsas mer än nödvändigt.

För det fall lagstiftaren trots det ovan anförda väljer att gå vidare med förslaget på det sätt som det nu är utformat har Bildupphovsrätt följande kommentarer på innehållet i betänkandetexten.

Vid en begränsning kopplad till förvärvssyfte är det av yttersta vikt att lagstiftaren tydliggör att användningen inte får vara kommersiellt betingad, oavsett om den direkt genererar intäkter eller avser att ge ett mervärde till en i övrigt kommersiell verksamhet.

Detta blir särskilt relevant i förhållande till sociala medier-plattformar. Som konstaterades av lagstiftaren vid genomförandet av DSM-direktivet sker ett upphovsrättsligt förfogande av både privatpersonen och av plattformen när en privatperson återger ett verk på sociala medier. Att privatpersonens användning omfattas av inskränkningen behöver inte innebära att plattformarnas användning också måste omfattas. Det material som privatpersoner lägger upp på sociala medier-plattformar utgör till stor del värdet av plattformarnas verksamhet. Att det upphovsrättsliga förfogande som sker av plattformarna då ska ingå i inskränkningen och därmed undantas från den licens som plattformarna är skyldiga att erhålla är inte förenligt med trestegsregeln. Bildupphovsrätt delar således inte utredningens bedömning på sidan 155.

Det bör vidare förtydligas att användning av statliga och kommunala organ omfattas av begränsningen av inskränkningen om användning sker i ett kommersiellt sammanhang, till exempel användning inom turistnäringen eller vid marknadsföring av kommunen. Bildupphovsrätt delar inte utredningens beskrivning på sidan 155 om att vissa aktörer upplever att deras uppdrag hindras av att de inte har möjlighet att digitalt tillgängliggöra fotografier av offentlig konst. Bildupphovsrätt erbjuder avtal som täcker sådan användning och har i dagsläget avtal med cirka 130 kommuner i Sverige som, om inskränkningen inte skulle vara tillämplig, skulle täcka behovet och ge upphovspersonerna ersättning.

Bildupphovsrätt ifrågasätter vidare starkt utredningens uttalande på sidorna 156 och 417 avseende att journalistisk verksamhet inte är att anse som något som bedrivs i förvärvssyfte. Det ska igen betonas att den föreslagna begränsningen endast träffar situationer då verket utgör ett centralt motiv. Därtill finns det möjligheter att stödja en användning i journalistisk verksamhet på inskränkningen för nyheter som föreslås även i de fall då verket utgör ett centralt motiv. Om användningen inte sker i samband med en nyhet och det därmed varken rör sig om ett informationsintresse hos allmänheten eller ett behov av att skyndsamt ha möjlighet att återge verk framstår det som svårmotiverat att inte behöva be upphovspersonerna om lov eller ersätta upphovspersonerna för det värde deras verk bidrar till i mediebolagens kommersiella verksamheter. Här kan även nämnas att

Bildupphovsrätt har avtal med en mängd mediebolag om användning av verk i deras tidningar och tidskrifter. Att upphovspersonerna fråntas möjligheten till ersättning genom en redan etablerad licensieringsordning om verken är stadigvarande placerat vid offentlig plats, trots att verket utgör ett centralt motiv i återgivningen, anser Bildupphovsrätt inte är förenligt med trestegsregeln.

Bildupphovsrätt delar inte utredningens bedömning på sidorna 157 och 417 att hänsyn måste tas till om verket per definition intar en central position på en plats. Utredarens förslag till lagtext avseende centralt motiv och de uttalanden som i övrigt görs i betänkandetexten avseende detta är tydliga. Det är därför olyckligt att förta dessa uttalanden med formuleringen ovan eftersom detta kommer leda till tillämpningssvårigheter. Bildupphovsrätt har svårt att se att ett verk *per se* behöver utgöra ett centralt motiv i en panoramasituation. Om så är fallet bör den begränsning som tydligt framgår av lagtexten gälla.

Den nu föreslagna författningskommentaren klargör att rent opinionsbildande verksamhet oavsett om den är politisk, kulturell eller religiös inte ska omfattas av begränsningen i inskränkningen. Här bör nämnas att den ideella rätten fortfarande gäller och att den kan förhindra en fri användning av verk i till exempel politiska sammanhang.

Slutligen vill Bildupphovsrätt framhålla att trestegsregeln alltså gäller. En prövning om användningen strider mot trestegsregeln bör göras utifrån samma utgångspunkter som tidigare. Som konstaterades av Högsta domstolen i NJA 2016 s. 212 har användningen av verk i en databas ett *"icke obetydligt kommersiellt värde, antingen för den som har databasen eller för den som i samband med andra tjänster bereder tillgång till databasen, t.ex. genom länkning."* Vidare konstaterar Högsta domstolen att *"detta värde ska förbehållas konstverkens upphovsmän. Huruvida den som håller databasen i och för sig har ett kommersiellt syfte saknar då betydelse."* Det nuvarande förslaget att inskränkningen förvisso även ska inkludera digital användning torde inte påverka domstolens tidigare bedömning av huruvida extensiv användning i databaser är förenligt med trestegsregeln. Vidare, och som utredningen konstaterat, ska det vid tillämpningen av trestegsregeln bland annat tas hänsyn till om användningen sker på en redan fungerande licensmarknad. Bildupphovsrätt erbjuder avtal för återgivning i databaser.

#### Nyhetsrapportering (avsnitt 8.2)

Som uttryckts inledningsvis ska vid införande av varje inskränkning en avvägning göras mellan upphovspersonernas upphovsrätt och allmänintresset. Vid nyhetsrapportering är

en sådan avvägning av särskilt intresse. Bildupphovsrätt tillstyrker utredningens förslag om att inrätta en gemensam inskränkning för nyhetsrapportering. Det är rimligt att det finns lika förutsättningar för nyhetsrapportering i alla slags medier. Bildupphovsrätt delar utredningens bedömning att användningen ska motiveras av informationsintresset.

Bildupphovsrätt anser däremot att det är problematiskt att icke offentliggjorda verk får användas med stöd av inskränkningen. Som utredningen konstaterar kan offentliggörandet vara av oerhört stor vikt för upphovspersonerna. Att själv kunna välja om ens verk ska visas för allmänheten är en grundläggande princip i upphovsrätten. En bestämmelse som ger en rätt att visa även icke offentliggjorda verk kan leda till att verk som inte är färdigställda eller verk som aldrig var avsedda för allmänheten blir offentliga. Bildupphovsrätt välkomnar visserligen utredningens syn på att kravet ställs betydligt högre för att använda ett icke offentliggjort verk med stöd av inskränkningen. Det löser dock inte hela problematiken.

Utredaren för även ett resonemang om att det finns en skillnad mellan möjligheten att använda upphovsrättsligt skyddade verk jämfört med alster som skyddas av en närstående rättighet med stöd av inskränkningen. Bildupphovsrätt anser att detta behöver förtydligas ytterligare. Som utredningen anför hade en möjlighet kunnat vara att icke offentliggjorda alster som är skyddade av närstående rättigheter skulle kunna användas med stöd av inskränkningen även om de inte är offentliggjorda, medan kravet på offentliggörande kvarstår för upphovsrättsligt skyddade verk. Bildupphovsrätt ser gärna att den möjligheten utreds ytterligare.

Utredaren konstaterar vidare att om ett verk görs tillgängligt för allmänheten med stöd av en inskränkning som inte kräver att verket är offentliggjort anses verket genom den användningen offentliggjort. Detta kan leda till långtgående och svåröverblickbara konsekvenser för upphovspersonerna. Konsekvenserna skulle kunna minskas genom en uttrycklig reglering av att om ett icke offentliggjort verk används med stöd av en inskränkning (som tillåter detta) medför inte användandet att verket blir offentliggjort enligt 8 §.

Bildupphovsrätt stödjer utredningens problematisering kring tidsaspekten och informationsintresset. I det nu liggande förslaget har användaren rätt att använda verk om det är motiverat av informationssyftet. Informationsintresset ska vara motiverat vid varje enskild tidpunkt när användning sker med stöd av inskränkningen. I den avvägningen finns således en tidsaspekt. Vid någon tidpunkt upphör således inskränkningen att vara tillämplig. Det bör därmed inte vara tillåtet att använda upphovsrättsligt skyddade verk utan begränsning i tiden genom att till exempel ha dem tillgängliga i mediernas webbarkiv.

För den användningen bör medierna vara skyldiga att ingå avtal, företrädesvis med avtalslicensverkan, med relevant kollektiv förvaltningsorganisation. Bildupphovsrätt anser att detta bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

### Karikatyler, parodier och pastischer (avsnitt 9.2)

Bildupphovsrätt har förståelse för att behovet av att kunna parodiera andras verk väger tungt ur ett yttrandefrihetsperspektiv. Bildupphovsrätt tillstyrker därför att en inskränkning för karikatur och parodi införs. Bildupphovsrätt anser att en inskränkning i den här delen är att föredra framför det nuvarande rättsläget, där en extensiv tolkning av nytt och självständigt verk har gjorts för att tillåta parodier. Det är lämpligare att så sker i en inskränkning där den ursprungliga upphovspersonens rättigheter kvarstår och som tydliggör att användaren (skaparen av parodin) inte kan förfoga över verket i form av parodin utanför inskränkningens ramar. Bildupphovsrätt önskar dock framhålla följande. Som tidigare konstaterats är offentliggörandet av oerhört stor vikt för upphovspersonerna. För att inskränkningen inte ska inkräkta på upphovspersonernas legitima intressen anser Bildupphovsrätt att inskränkningen ska begränsas till sådana verk som är offentliggjorda. Därtill anser Bildupphovsrätt att inskränkningen bör kombineras med en rätt till kompensation i form av ersättning till upphovspersonerna. Bildupphovsrätt vill även framhålla om att EU-domstolen har slagit fast att en parodi dels måste erinra om existerande verk samtidigt som den märkbart måste skilja sig från verket, dels att den har ett humoristiskt eller förlöjligande syfte. En användning av ett existerande verk i oförändrat skick i en humoristisk kontext faller således utanför inskränkningens omfattning.

Bildupphovsrätt delar inte utredningens bedömning av vilka möjligheter det finns för att införa endast delar av inskränkningarna i Infosoc-direktivet. Att EU-domstolen har uttalat att medlemsstater måste iaktta samtliga rekvisit vid genomförandet av en inskränkingsbestämmelse bör inte tolkas som att det föreligger en skyldighet för medlemsstaterna att införa inskränkningar avseende karikatyler, parodier och pastischer. Karikatyler, parodier och pastischer räknas visserligen upp under samma punkt i Infosoc-direktivet men det rör sig inte om rekvisit utan om tre olika inskränkningar. Om pastisch hade varit angivet i en egen punkt i Infosoc-direktivet hade bedömningen avseende möjligheten att inte införa en sådan inskränkning sannolikt sett annorlunda ut. Bildupphovsrätt motsätter sig därför ett införande av en inskränkning för pastischer. Begreppet pastisch är än så länge oklart och kan i princip innefatta vilken bearbetning som helst. Konsekvenserna av inskränkningen blir därmed oöverblickbara. Till exempel är det oklart om bilder skapade med hjälp av AI-verktyg och som annars skulle göra intrång i upphovsrättsligt skyddade verk nu skulle bli tillåtna. Allmänintresset av att kunna göra

pastischer framstår som betydligt mer begränsat ur ett yttrandefrihetsperspektiv än när det gäller parodier. Det ska även erinras om att detta endast gäller situationer när det annars hade varit fråga om ett intrång. Det finns alltså möjlighet att skapa ett nytt och självständigt verk med utgångspunkt i ett redan befintligt verk.

Bildupphovsrätt delar utredningens bedömning att inskränkningen ska begränsas till det som motiveras av syftet. Med det sagt vidhåller Bildupphovsrätt att även denna begränsning blir problematisk i förhållande till pastischer eftersom deras syfte är oklart och brett (till skillnad från parodier och karikatyrer). Bildupphovsrätt delar utredningens bedömning att all kommersiell användning med stöd av inskränkningen faller utanför inskränkningens ramar.

#### En ny inskränkning för forskning (avsnitt 11.2)

Bildupphovsrätt avstyrker förslaget om en ny inskränkning för forskning på det sätt som utredningen föreslagit.

Utredarens förslag avser (1) möjliggöra för forskare att inom en väl avgränsad forskargrupp kunna dela upphovsrättsligt skyddade verk med varandra och (2) möjliggöra för andra forskare att kunna granska forskningsresultat. Bildupphovsrätt delar utredningens bedömning att det är rimligt att det skapas möjligheter för detta.

Bildupphovsrätt delar utredningens bedömning att om en ny inskränkning för forskning ska införas bör den vara begränsad och endast omfatta det område som anses befogat. Bildupphovsrätt anser dock att även en sådan inskränkning riskerar att inkräkta på upphovspersonernas legitima intressen eftersom det idag finns möjlighet att erhålla licenser med avtalslicensverkan som möjliggör återgivande av verk för forskningssamhället. Även om utredningen inte avser att störa den existerande marknaden så kan en viss överlappning komma att ske. Det är således viktigt att det vid ett eventuellt införande tydliggörs att inskränkningen inte ska tillåtas inverka på existerande marknader. Bildupphovsrätt förordar därför att om en inskränkning för forskning på det sätt som föreslås införs bör den utformas enligt samma modell som genomförts i 13 §, det vill säga om licensavtal med avtalslicensverkan finns lätt tillgängliga på marknaden som omfattar samma användning som inskränkningen avser är inskränkningen inte tillämplig.

#### Kulturarvsinstitutioners användning (avsnitt 10.7.2)

Bildupphovsrätt avstyrker utredningens förslag om en utvidgning av inskränkningen i 16 §

till att även omfatta bibliotek och museer samt den breddning av tillåten användning som föreslås. Bildupphovsrätt har redan licensavtal med många museer som till viss del täcker denna användning. Om inskränkningen införs faller den delen av användningen i licenserna bort. Övrig användning som anges i den föreslagna paragrafen och som idag inte ingår i Bildupphovsrätts avtal skulle enkelt kunna inkluderas om ett sådant behov uttrycks.

Om lagstiftaren ändå väljer att gå vidare med förslaget anser Bildupphovsrätt att det är av yttersta vikt att det tydligt framgår att all användning där allmänheten kan ta del av samlingarna genom till exempel överföring till allmänheten faller utanför inskränkningen.

#### Text- och datautvinning (avsnitt 10.6) och Nya tekniska förutsättningar (avsnitt 12.4.2)

Bildupphovsrätt anser att bestämmelsen i 15 a § behöver utredas. Bestämmelsen i dess nuvarande lydelse är visserligen förenlig med artikel 4 i DSM-direktivet, vilket var det som avsågs vid införandet av inskränkningen. Sedan direktivet förhandlades och inskränkningen infördes har dock den digitala miljön utvecklats avsevärt och generativa AI-modeller som kan generera bilder har blivit närvarande på marknaden. Utveckling av generativ AI sker genom att en stor mängd befintliga upphovsrättsligt skyddade verk används som träningsdata, det vill säga avläses, vilket i stor utsträckning innebär ett upphovsrättsligt förfogande i form av exemplarframställning. Idag används inskränkningen för att berättiga användning av skyddade verk som träningsdata. Därtill är det mycket svårt, för att inte säga omöjligt, för upphovspersonerna att på ett lämpligt och effektivt sätt förbehålla sig sina rättigheter enligt paragrafens andra stycke. AI-modellerna används sedan för att framställa nya bilder som direkt konkurrerar med de verk som används med stöd av inskränkningen. Sådan användning inkräktar oskäligt på upphovspersonernas legitima intressen och är således i strid med trestegsregeln.

#### Övrigt

Bildupphovsrätt instämmer även i det yttrande som lämnats in av KLYS och Copyswede.